

IGRE ISKAZIVANJA

(Dejan Aleksić: *Jedino vetar, Imam ideju, Kraljevo, 2011*)

Pored niza poetičkih karakteristika stvaralačkog opusa Dejana Aleksića (konstantnost tematskih osnova i motiva koji se zasnivaju na ispitivanju opozicija iskazivo-neiskazivo, svakodnevno-iskonsko, profano-sveto, na prepevavanju filozofskih sistema, kao i na ofilozofljavanju poetskog, s posebnim osvrtom na književnu tradiciju i utvrđivanje njenog značaja), uočavamo i jednu karakterističnu razliku koja se tiče, pre svega, formalnih opredeljenja – prelazak s praktikovanja vezanog stiha, karakterističnog za neosimboliste, na slobodan stih – ukoliko izuzmemo poslednji ciklus ove zbirke (*Veće*). Kao rezultat te promene uočavamo umnožavanje slojevitosti njegove poezije i još tešnje približavanje mogućnosti da neiskazivo pređe u iskazano, nizom izuzetno originalnih i funkcionalnih dozetki, metafora i poređenja, kao da i vatra, koju lirski subjekt zapisuje, s još više stihijnosti i potresa u tvrdom ćutanju nešto saopštava.

Ispitujući opoziciju iskazivo-neiskazivo u pesmama koje su zapravo programske i auto-poetičke („To drvo“, „Okno“, „Lanac“, „Čekaonica“, „Viškovi što ostaju iza govora“, „Tri strofe o strofi“, „Skica za pesmu o bivšem drvetu“, „Veština“, „Čitalački čas“, „Glasovi bezazlenih“ i „Tastatura“), pesnik potvrđuje svu snagu svog ranije ispisanog stiha – „Ali možda o svemu tome treba/ tvrdo ćutati“, kao i stav – „Stvaran sam samo onim što ne kažem“, kao i to da ćutanje zaista jeste jedno od uporišnih tačaka u njegovoj poeziji.

U pesmi „Okno“, opisujući proces stvaranja, tj. rađanja pesme, lirski subjekt mistifikuje ono što je ostalo unutra i uvećava značaj tog ostatka. Na osnovu ispevanog, zaključujemo o taloženju stvaralačkog pre nego što proces stvaranja krene iznova. I baš na ovom mestu zgodno je progovoriti nešto o zavodljivosti, ali i o prokletstvu potrebe za ponavljanjem koja je u najčvršćoj vezi sa erosom. Kao što je ljubavnicima potrebno da svoj ljubavni, tj. erotski čin, ponavljaju, tako i stvaralac uvek iznova ima potrebu da stvara. Osim što tom željom uvećava vrednost onoga što pesmom, stvaranjem, nije iskazao, uvećava i svoju čežnju da za tim ponovo posegne, da iznova pokuša da iskaže neiskazivo. U tome jeste zavodljivost stvaranja, ali i prokletstvo stvaraoaca.

U poeziji Dejana Aleksića reči imaju moć da *istiskuju stvarnost*. Tako njegova poezija, pored primarne, nehotično ispunjava i jednu od sekundarnih funkcija. Ipak, u vezi s tim, nužno se nameće pitanje logoreje, kao moguće, ali i pitanje ostatka govora, zapravo svih onih senki reči koje su u tesnoj vezi s mislima i koje se, moguće, dok još pripadaju nesvesnom, dok su još senke, spremaju da ponovo budu deo stvorenog, da budu pesma. Te reči, tj. neiskazano, ipak se spremaju da budu iskazane. One jesu vid specifičnog iskupljenja za sve ono što je do tog trenutka kazano, a za čiji značaj, tj. za mogućnost iskazivog, stvaralac strepi: „Možda je iskupljenje zaista/ u viškovima što ostaju iza govora,/ dok ba-

camo senke svojih reči/ u tamne utrobe smisla// kao što hromi ribar noću baca mreže/ na falange utopljenih zvezda.“

U vezi s tom pesmom („Viškovi što ostaju iza govora“) obraćamo pažnju na izgled onih s kojima se lirski subjekt, na svoj način identifikuje. Njihov izgled kazuje o unutrašnjem svetu lirskog subjekta koji nosi u sebi teret neiskazivog: „Reč porinuta u jezik istiskuje/ dovoljno stvarnosti da poverujemo/ u ono što se ne može izreći./ Jutros je kraj ribarnice/ čutljivi grbavac prodavao knjige/ velikih bogoslova. U njima je, nesumnjivo,/ i priča o davnashnoj zvezdi gledanoj/ bez reči.“

Čitajući pesmu „Tri strofe o strofi“ Dejana Aleksića saznajemo, iznova, nešto o njenom nastanku i borbi sa obesmišljenim belinama savremenog trenutka. Funkcija slikanja pozicije strofe u odnosu na belinu i ekspliciranje na „drevno joj pravo“ da kao kornjača na svom oklopu ponese svet, tj. bitak, jeste otvaranje mogućnosti razmatranja njenih moći danas, pa samim tim i ispitivanje moći pesme danas. Sam postupak antropomorfizacije strofe, tj. činjenica da se ona „vuče preko beline kao preko sveta“, ukazuje na njenu suvišnost, posmatrano iz perspektive prizemnog i profanog. Ta pesma jeste svedočenje o tome da je strofa, odnosno pesma, nešto što se s protokom vremena približava poziciji fusnote, jer vremenu sadašnjem, kao i dolazećem, ništa osim fusnota nije, a i neće, biti potrebno. Takva belina (belina sveta) ispražnjena od smisla i preovlađujuća, pretvara se u svoju suprotnost i postaje „posuvraćeni mrak“.

Pored opozicije iskazivo-neiskazivo, Dejan Aleksić se, kako smo već napomenuli, u zbirci *Jedino vetar* bavio i opozicijom svakodnevno-iskonsko, tj. profano-sveto. Ta opozicija uočljiva je u gotovo svim njegovim pesmama. U većini njih ukršta se s već razmatranom opozicijom. U uvodnoj pesmi prvog ciklusa – „Epifanija“, upoznajemo jedno od neobičnih mesta na kojem nastaje pesma. Za njen nastanak, kako saznajemo čitajući, potrebna je „čvrstina uhodničke reči“. Za tako neobično mesto nastanka pesme (autobus) ta potreba se sigurno uvećava. Samim tim, jedna od reči koja u prostoru neiskazivog nastaje, poput „svetlucaog svraba zemlje“, kako bi to stvaralac zapisao u jednoj drugoj pesmi, jeste „nebosklon“. Već rođena, ona se suočava s neobičnim mestom sopstvenog rađanja. Opozitnost između nje i tog mesta se uvećava: „Lepo vidim: reč nebosklon pamti udar/ o asfaltnu rupu. Ima i onih koji veruju/ da je i on, taj svod, rupama bogat,/ i da kroz njih može da se proviri/ na svete dane. Ja zasigurno neću moći./ U mom su nebosklonu dva nečitka i uboga slova ●, dve ohlađene duplje/ raspete na promaji vokalskog slepila.“

U poeziji Dejana Aleksića prizori iz sveta prizemnog i svakodnevnog, tj. profanog, uvek su podsticaj za složene spekulacije koje vode ka metafizici. Tako stvaralac prevodi pesmu iz sfere realističnog u sferu metafizičkog, uslovno rečeno, svetog. Tako, recimo, u pesmi „Lanac“ događaj koji pripada svetu svakodnevnog budi strah lirskog subjekta. Strah je podsticaj za preplitanje niza asocijacija i prizivanje u sećanje mitskog i arhetipskog, onoga što bi moglo biti odbrana od stvarnosti. U skladu s tim, lirski subjekt utvrđuje svrhovitost pevanja i pesme, kao i njenu funkcionalnost: „Svaki put kada čujem noćni lavež pasa,/ znam da je svet mlad, i da će bedrena kost/ žene koju volim proslaviti kalcijum,/ kao što izmaknuto vreme proslavlja poljupce./ Moj zadatak je da pišem kratku pesmu/ od koje koristi neće imati niko,/ kratku pesmu o noći na početku sveta,/ noći u kojoj psi mitski laju

na alegorije,/ tami u kojoj bezumna starica pleše oko vatre/ slaveći sutra nad kojim kao čirevi trnu zvezde.“

O značaju književne tradicije u poeziji Dejana Aleksića saznajemo najpre čitajući pesme „Početak klasične teme“, „Tamo gde počinje svet“, „Vatra i knjiga“ i na osnovu segmenta pesme „Veština“. Čitajući „Početak klasične teme“ zaključujemo o stamenosti tematskih osnova i motiva kroz istoriju čovečanstva i književnosti, kao i o činjenici da se one uvek, u okviru jedne, ili različitih epoha, drugačije interpretiraju. Razmišljajući o tome, svakako prizivamo u sećanje T. S. Eliota, Borhesa, Andrića, pa i Dirkema i Junga.

Naslov pesme „Vatra i knjiga“ aluzija je na Brankovu zbirku *Vatra i ništa*. U okviru nje implicitno je iskazan stav o narodnoj književnosti kao o veoma značajnom uporištu i garanciji, zalogu za našu savremenu književnost i kulturu. Ta pesma jeste proizvod duboke fascinacije pesnika načinom prenošenja te književnosti, zapravo *njenim bivanjem u trenutku interpretacije*, kako je jednom eksplicirao i sam pesnik. Jedna od strofa te pesme jeste asocijacija na poeziju Branka Miljkovića, tj. na njegov prepev Heraklitovog filozofskog sistema: „Ono što je saopšteno,/ donosi iz ognja/ veliku mudrost pepela.“ Vatra o kojoj Dejan Aleksić peva, o kojoj je pevao Branko Miljković, zahteva posebnu vrstu budnosti. „To naročito bdenje nad svetom utvrđenim u svome veštestvu, a po merama naših opsena, dovodi nas u predvorje drugačijeg znanja, znanja čiji je smisao da održava svet u nama, a ne nas u svetu“, kako je naglasio pesnik u besedi povodom dobijanja nagrade „Meša Selimović“.

Ta *mala znanja*, tako neophodna bivstvu, uvećavaju *se silaskom u sebe, već označenim stazama, po rudu ili naslage uglja oko srca*, ili *sazrevanjem mastila u krv* – u stihovima, *na mestima koje volimo* i na kojima gotovo da više ne možemo uočiti razliku između iskazanog i iskazivog, uprkos *sjaju davnašnje zvezde*.